

INTRODUCERE

Revelat în „Almanahul literar”, după ce publicase sporadic în alte periodice („Contemporanul”, „Flacăra”, „Lupta Ardealului”), Ion Horea, fără a face parte din redacție, scria o poezie în concordanță cu cea promovată de tânăra revistă clujană: o poezie, desigur, în spiritul vremii (altfel nu putea să apară), total angajată social, implicit și politic, nu numai discursiv, însă nu asemenea, în alarmantă măsură, producției din mai toată presa, ci, intenționat, în expresie autentic literară. În confuzia de valori din vremea aceea, în condiții de acultură instituționalizată, de promovare intelectuală pe considerente de origine socială și „combativitate revoluționară”, de subestimare și chiar culpabilizare a literarului, din teama de a nu cădea în „formalism”, faptul de a scrie poezie (literatură în general), ținând seama de condițiile elementare ale obținerii ei, implica pentru autor riscul etichetării blamante, al atribuirii de intelectualism steril, de reminiscențe burgheze și mic-burgheze în conștiință, de cultivare disimulată a „artei pentru artă”, de evazionism în lupta pentru o lume nouă. „Clujenii” au avut parte pe deplin de asemenea acuzații. Intelectuali cu studii superioare, cu lecturi întinse și variate (învederate și de frecvente referințe livrești în versurile unora), aceia dintre ei care ajungeau la „școala de literatură” (înființată în 1950) nu puteau fi priviți decât cu mefiență, dacă nu cu francă ostilitate, de către colegi de-ai lor semianalfabeți, aroganți și complexați, mândri de a nu fi auzit de autori „decadenți”, ca Macedonski, Arghezi, Barbu, Blaga, Gib Mihăescu și chiar Rebreanu, întrucât, în afară de bucăți literare din manuale și, poate, de prin gazete, nu citiseră nimic; aveau mintea curată, nepervertită de „falsa cultură burgheză”.

Cu toată proliferarea, în climatul de primitivitate agresivă din primul deceniu republican, a tuturor aberațiilor proletcultiste, eforturile scriitorilor de talent de a exprima – așa cum, de altfel, o cerea însuși „partidul clasei muncitoare” – „un bogat conținut de idei într-o aleasă formă artistică” nu puteau fi zădărnice. Abordând, cu mai multă sau mai puțină convingere, „conținuturi” (mai adecvat spus, medii sociale, categorii profesionale, probleme de viață, mentalități, concepții) caracteristice societății românești contemporane, recomandate obsesiv de activiștii „frontului ideologic” celor ce lucrau în domeniile artelor, scriitorii adevărați o făceau cu intenția ca, sub acoperirea tematicii impuse, să dea curs propensiunilor

creative proprii. Adecvarea sensului operelor la filosofia istoriei inerentă ideologiei comuniste era, pentru cei mai mulți dintre scriitori, o convenție, un implicat al „comenzii sociale”. Autentica lor năzuință era accederea la perfecțiunea artistică. Situarea aceasta nu era, poate, generală; în orice caz, nu era afișată de întreaga obște literară. „Clujenii” o declarau deschis (în termeni moderați, desigur) și fără a tăinui că înțelegeau perfecțiunea în artă altfel decât funcționarii esteticii de partid. În înțelegerea doctrinarilor români ai esteticului, preluată de la sovietici, apogeul realizării estetice îl reprezintă operele „marilor clasici”. Intrarea capitalismului în faza imperialistă adusese cu sine, ziceau ei, declinul culturii, degradarea creației în toate domeniile, descompunerea artei. Consecutiv, arta contemporană occidentală (cea promovată de clasa conducătoare, desigur) nu mai avea cum să influențeze pozitiv evoluția artistică pe plan mondial. Devenise antimodel. Noua artă românească nu se putea, în consecință, dezvolta decât în diametrală opoziție față de aceea din lumea capitalului, considerată reacționară, decadentă, antiumanistă. Gruparea de la „Almanahul literar” (devenit, din 1954, „Steaua”) nu putea împărtăși, evident, o asemenea concepție, dar n-o putea nici respinge, fiind impusă prin lege. Făcea abstracție de ea, în măsura posibilului. Specificarea se aplică și poeziei lui Horea.

Comentând volumul de debut, *Poezii* (1956), în „Contemporanul”, G. Călinescu găsea că poetul „horațianizează” și că, prin aceasta, el se situează în linia „poeziei agreste dintre cele două războaie, aflată, la rândul ei, pe urmele lui V. Alecsandri”, „făcând o poezie a roadelor pământului”. Identifica și un ecou din Virgiliu. L-ar fi putut numi și pe Hesiod. Criticii din noile generații aveau să indice nominal (după 1960, când puteau să o facă) o seamă de poeți din perioada interbelică, pe care autorul *Umbrei plopilor* îi continuă. Cel mai des pomenit este Ion Pillat. Cu el, într-adevăr, are Horea cele mai evidente afinități de mod atitudinal, și, într-o poezie din volumul citat, tărâmul copilăriei pillatiene e dat ca spațiu și al propriilor experiențe sufletești: „Voi povesti de toate cândva și voi rămâne / Mai mult ca o foșnire de astăzi ori de mâne, / Așa cum după vremuri pe-aici mai întâlnești / Netulburată urma bătrânilor Golești. / Voi fi și eu pe Argeș întors ca un îndemn / Încercuit în jocul luminii ori în lemn” (*Murmurul luminii*). Din Pillat au trecut la Horea, cu aceeași muzicalitate, poezia roadelor, poezia timpului interior, poezia copilăriei văzute ca paradis pierdut, poezia toamnei: „Ce liniște sub vița de vie și-n văzduh! / Mi-e inima-ncărcată de-al vinurilor duh, / Și-ar fierbe ca o toamnă târzie în butoi, / De n-ați fi printre rânduri cu mine-acum și voi... / Copilăria strigă dintre gutui și duzi, / Și parcă-mi simt obrazii de mustul toamnei uzi” (*Odobești*).

Ion Pillat orientează, dar nu singur, inspirația urmașului transilvan, melosul stihurilor sale argeșene realcătuindu-se, întocmai ca în *Pe Argeș în sus*. De la început, Horea celebrează toate roadele pământului, și nu doar, precum cântărețul viei și al livezii de la Florica, cele prin excelență poetice: cireșele, merele, nucile, strugurii – fructele, într-un cuvânt. Dacă, în *Ospățul*, mirele oferă miresei „pere de aur ca luna în noapte”, „mere ca jarul”, prune cu miez „ca fagurii dulci de albine”, alte piese, și din primul volum, și din următoarele două, anunță recolta viitoare menționând „porumbul ce răsare în rândurile drepte”, știuleții „deșteptați” în „foșnetul metalic” al „lanului de cucuruz”, lângă „fasolea coaptă și vița de harbuz”, „holda ce foșnește plăcut ca o cântare”, „bumbacul și ovăzul”, „cartofii rotunzi și strânși în cuiburi sub tufe ruginite”, „sfecla din câmpie”, pătlăgeaua, pepenele, dovleacul, bostanul. Nu ocolește legume ultraprozaice, „cumu-i ceapa, ce-ți lăcrimează văzul”. În *Sentimentul primăverii*, ceapa se bucură chiar de o atenție deosebită: „Dar, către miezul nopții pe poliți o să-nceapă / Să lăcrimeze iarăși semințele de ceapă, / Uscate inimi, negre, și strânse-n măciulii.” Prin gustul pentru... legume, Ion Horea se apropie de Voronca. Prin nimic altceva, însă. Stilistic, opera lui nu prezintă nicio asemănare cu a modernistului extremist, chiar dacă și acesta omagiază *Plante și animale*. Se găsește la antipodul ei. În schimb, cum s-a remarcat (Aurel Martin), în versurile lui Horea pot fi identificate „ecouri fundoiene”. Acestea sunt generate, obiectiv, de natura unora dintre constituenții figurației. Horea nu poticnește, nu prozaizează și nu desonorizează versul, programatic, precum autorul *Priveliști*-lor; nu introduce cu premeditare termeni amuzicali, nu înlocuiește sistematic rima prin asonanță. Poetizând însă peisajul rural (și provincial în genere) fără ocolirea componentelor prozaice, vorbind nu numai de „fântâni”, „stupi”, „păsări”, „viță de vie”, ci și de „grajduri”, „șanțuri”, „nămol”, „mortăciuni”, „priveliștile” ce se întocmesc capătă, vrând-nevrând, o tentă „fundoiană”: „Atâta ploaie cade că suntem mai bătrâni / Și cumpenele parcă se tem lângă fântâni” (*Într-un târziu*). De cele mai multe ori, Fundoianu e cuprins în Pillat sau în Argezi. *Sentimentul toamnei*, de exemplu, piesă din volumul *Umbra plopilor*, debutează pillatian: „Aș vrea să fie-o toamnă târzie, să mă-mbăt, / Cu strugurii sub brumă lăsați ca sub omăt.” O secvență a poeziei, însă, cea înfățișând înapoierea cirezilor de la pășune, devine o replică la una, analoagă, din *Herța*: „Să ocolim și-aceste cirezi. Pe drumul larg, / În coarnele-nălțate hotarele se sparg, / Și vitele, mișcate greoi în nori de praf / Și mărginite numai de stâlpi de telegraf, / Parcă-s un fluviu leneș mugind pe la strâmtori, / Zvârlind pe mal mormane de spumă uneori.” În *Sentimentul verii* (același volum) o priveliște analoagă evocă mai curând universul arghezian din *Versurile de seară*, integrat climatului sufletesc din *Frunze*: „Când vei rămâne-n preajma cirezilor de vaci, / Aromelor de lapte și ierburi să le placi, /

Când te-i vedea tu însuși adus din depărtări, / Și-ntors pe câmp de turme în coarne și-n spinări"... Perfect fuzionează B. Fundoianu fie cu Arghezi, fie cu Pillat, fie cu amândoi, în alte poezii, ca bunăoară *Când chem* și *Când plec* (volumul *Încă nu*). Iată sfârșitul celei dintâi: „...Când chem, în mine altul de la un timp răspunde. / Spre ziuă cade bruma pe suflet ca pe foi / Și gândurile-s tulburi ca vinul din butoi. / Mai întârzie păsări pe sus și mai ascultă, / Apoi se-adună norii și lasă ploaie multă.” Când priveliștile includ elemente de pitoresc balcanic, precum în *Struga*, *Ohrid*, *Skopje* și chiar *Pe chei*, pasta fundoiană, fundoiano-pillatiană sau fundoiano-argheziană își adaugă coloranți și de genul celor folosiți de Al. Robot: „Un timp a' cărui urme le cauți în dugheni. / Pe Drin în jos, la margini, ard focuri de coceni. / Copiii scot din apă monede albe-n dinți / Și-adulmecă pe-aproape țigăncile fierbinți.” „Argheziană” în parte și prin caracterul „gospodăresc”, viziunea lui Ion Horea din poeziile de inspirație rurală se distanțează, datorită acestui caracter, de viziunea lui Pillat, estetizantă, apropiindu-se de aceea, elementară, telurică a lui Voiculescu: „Peste oraș, vârtejuri se prăbușesc în gol / Și dau în disperare luminilor ocol, / Și parcă urși în turmă sunt duși pe străzi urlând. / La ușă, câte unul, oprit din când în când / Își freacă blana plină de țurțuri, când la geamuri / Se mișcă, nu știi, turme de reni ori numai ramuri” (*Sentimentul iernii*).

Prin fluența muzicală, prin împingerea decorurilor în atmosferă, prin evanescența reprezentărilor, elegiile scrise în alexandrini introduc în lirica lui Arghezi o notă simbolistă. Rezonanțe de melos simbolist sunt și la Ion Horea, în versurile structurate analog. Dar nu numai în acelea, și nu acolo îndeosebi. În mai directă consonanță cu simbolismul sunt articulate o seamă de versuri scurte, precum cele ce compun piesa titulară a volumului *Umbra plopilor*, ce aduce rezonanțe de simbolism muzical și care, de altfel, reia și un motiv simbolist, călătoria: „Și vom călători odată / Pe unde n-am mai fost nicicând, / Cu umbra plopilor, ciudată / Alunecând, alunecând...” Ultimul stih e refrenul întregii compoziții. De o alură mai accentuat simbolistă e însă *Soldatul*, prin strofa-refren: „La Oarba, la Oarba,/ însus, mai însus / Soldatul și moartea / odată s-au dus.” Prin definiție sunt incluse inflexiuni consonante cu muzicalitatea simbolistă în poezii de speța rondelului. Să nu oitem a preciza că simbolismul, atâta cât există, nu angajează însăși simțirea poetică adâncă a lui Horea, aceasta reprezentând în esență o formă de romantism, ușor modernizat în latura tehnică.

Dintre poeții secolului al XX-lea, în afară de cei menționați, Horea urmează, în materie de versificație (ca, de altfel, și în alte privințe), mai ales pe Goga, Blaga și Beniuc. În ordine cronologică parțial inversă! Tonalitatea Beniuc apare mai răsunător în primele volume, a lui Goga în ultimele. Blaga e prezent cam în toate volumele.

Operând, la început, asemenea mai tuturor poeților din generația sa, cu mijloace prozodice – și expresive în general – consacrate, cu material de inspirație din cele mai canonice surse, Ion Horea se impune ca individualitate distinctă prin particularități de meșteșug, prin specificitatea unor note ale rafinamentului tehnic. Modul său elocutoriu se caracterizează printr-o anumită sobrietate a formulărilor, lipsită de rigidități, vădind un simț al cuvântului și al frazei în virtutea căruia vocabulele prea demonetizate, clișeele rudimentare pătrund în texte mai rar decât la numeroși alți producători de versuri, notorii în epocă.

Vizibilă e perseverența în a refuza rimele banale, previzibile, și a căuta în permanență rime elegante, rare sau măcar bogate: Crișuri – pietrișuri, lingouri – nouri, pisc – disc, constelații – pirații, agere – nolli me tangere, lăsat – sat. Din primul volum, poetul recurge, dar numai în câteva rânduri, și la rimări mai șocante: tău-l – Ceahlăul, n-o vei – Moldovei. Frecvente, dar tot fără exces, acestea se vor înmulți vertiginos în următoarele culegeri: puștii – nu știi, Tudor – nu dor, afla-i-or – Părinte Maior, de vițe-i – Hobiței, Ceres – putere-s, te miri ce – Circe, plin de cer a... – Cytera, Cei de care auzi-s... – Eleuzis, Sodomii ce – atomice, sticle – Pericle, n-o fi – cartofii. Nu rare dăți sunt rimate cuvinte omofone cu înțelesuri total diferite sau se creează omofonii artificiale: stampe – stam pe..., cine-i – [la vremea] cinei, pe unde le... – undele, insule – insule („gloată și insule”), Memento mori – Râpa Morii, ulii-ți.. (rup carnea) – pe uliți.

Simpatice sunt rimările cu nume de personalități: cariu – Cipariu, nămol n-ar – Piuariu Molnar, cum nu-l – Aron Pumnul, destrame – Iancule Avrame. Nu numai prin producerea de rime neașteptate provoacă însă poetul surpriză, ci și – uneori – prin dispunerea rimelor. În *Martor*, de pildă (*Noaptea nopților*), niciun vers nu rimează cu vreun altul din aceeași strofă, dar întâiul stih al primei strofe consună cu omologul său din strofa a doua, și tot astfel, al doilea, al treilea și al patrulea. Asemenea jonglerii atestă nu doar inventivitate, iscusință, ci și un instinct al jocului. E ceea ce deosebește vădit poetica lui Horea de a lui Ion Brad. Brad respinge ludicul, declarat: „Nu știu să mă joc, nu pot să mă joc, / Fiecare grăunte are miezul de foc” (*Cuvintele*, în *Fântâni și stele*). Oricât ar fi de exagerată această declarație, oricât contrazicând-o –, poetul *Noptii cu privighetori* s-a „jucat” și el, uneori, de-a rimele inclusiv –, ceea ce individualizează meșteșugul său nu e propensiunea spre gratuitate. Jocul, gluma îndeplinesc funcții educative. Horea, în schimb, se dedă la mici ghidușii, la ștrengării grațioase, fără nicio finalitate. Nu e vorba doar de rimările deșucheate. Sunt și alte jocuri în versurile sale: lexicale, stilistice, lingvistice, adjectivări amuzante („turnuri babiloane”, „dealuri împuhoiete”, „frumuseți vlahuțe”), vocative și alte forme gramaticale insolite, unele suav arhaizante („gânde”, „pământ”,

„liliece”, „petrecum”), vocabule create („tuleiște”, „oblime”), regionalisme savuroase (furdulaș, fășcă, gruițe, sintirim, foastâne, firhonguri, holâmburi, acăți, bolând, boșoalcă, a încelui). Nu lipsesc acrobațiile verbale. Undeva, în *Bătaia cu aur*, poetul se amuză descompunând cuvântul *sămânță* și manipulând totodată alte vocabule: „Să, început de acțiune, / să facem ceva, să spunem, să pornim, / – / Mân, mânare, a mâna înainte, a amâna, / mâna dreaptă care aruncă, mântuire, – / Să mân, să rămân peste noaptea făpturii mele, / să mai rămân, până vine spargerea definitivă, – / ță, dimineată, strungăreață, măreață, / nu mai rabdă să mâie, să mân...” (*Între clopote mute*). De subtil efect literar sunt câteva mici persiflări gingașe, operate prin parafrizarea și reproducerea unde nu te aștepți a unor versuri celebre: „O, și erau grâne bune, și porumb cum nu-n toți anii, / Și otăvile cosite și pe dealuri struguri dulci / Care-i gustă și îi cântă pe la vatra lor țaranii...”; „Apoi vom coborî-mpreună / Pentru o zi ori pentru-un an / Unde cocoșii se-mpreună / Cu găinușele sub lună / Într-un instinct atât de van”; „Bombele atomice stau în rafturi cum stau / Cărțile mele aici, câtu-i zidul de mare, / Cum stau alimentele în magazine, / laptele praf, / Toate-s praf, lumea-i cum este și ca dânsa suntem noi”. (Toate, în volumul *Încă nu*.) Un mod de a persifla și parodia cu tandrețe (cam în genul lui Călinescu) este versificația burlescă, în stil mai mult sau mai puțin folcloric, uneori cu elemente de lexic ardelean țărănesc: „...Deschide muiere poiata / vine vaca din ciurdă, adap-o și bag-o / eu mă duc până la Cincinata / și de-acolo mă țap la Chicago / îngrașă și porcul / pân-ce mă-ntorc de la Neviorul / ai grijă când fată oaia / dacă m-oi prăpădi pe la Ohaiia” (*A venit frontul*). Compunerii ca aceasta indică resurse de umor care, tănuite mult timp, generează, în *Bătaia cu aur*, scene evocative de o reală savoare (*Pe ulița mare, Întâmplarea cu stupul*).

După cum se vede, Horea jonglează cu uneltele verbale cele mai diferite, de la categorii gramaticale la rime, în toate felurile posibile.

Presărându-și versurile, frecvent, cu vorbe ardelenești, Horea o face fără stridențe, fără a degrada expresia artistică prin neaoșisme ostentative. Termenii regionali se topesc în tropotul cadențăriiilor, toponimele dobândesc o aură cumva mitologică. Toponimele punctează textul cam asemenea celor din poezia lui Horațiu (Tibru, Tibur, Falern, Apulia) sau, la noi, din cea a lui Pillat (Argeș, Râul Doamnei, Florica, Miorcani). Câteva exemple: „și-ți tot mai tânguie Feleacul / durerea lui neîntrepută”; „se înroșește Cheia Turzii / sub soarele în asfințire”; „când se întorc la cuiburi dinspre Vaidei lăstunii”; „prin părțile Huedinului”; „Vezi, aceasta-i coasta Petii și dincolo-i Pojorâta”. Prezența în vers a unor ardelenisme, chiar de circulație restrânsă, ca *ojină* (gustare de după-amiază), *ujură* (dobândă), *hameș* (viclean), *sămădaș* (socoteală) și altele nu-l descalifică estetic, nu-i corupe eufonia; îl poate chiar avantaja, introducând, precum localismele și arhaismele franceze

în poemele lui Mallarmé, „*un peu d'obscurité*”, o nuanță de „mister”:
„După ojină, umbrele prelungi / Se desenau în verdele otăvii”; „câinele de-
alături legat de un pociumb”; „mama alergând către gruiet în sus”;
„gândurilor tale să le plătești ujură”; „Dar unde-i casa lor din rât?”; „Și
pomii grei de prune lituane”.

Cunoașterea a tot ce ține de gospodăria țărănească se relevă în provincialisme numind avutul și uneltele (sau părți ale uneltelor) de muncă specifice: *leuci, loitre, ceaglaie, rudă, sucală, brâgle, urdiniș*. Ceea ce însă izbește cu deosebire atenția, la Horea, în materie de lexic e pitorescul toponimelor. Aproape nu-i pagină, în cărțile sale, în care să nu fie pomenite locuri din satul natal, Petea, sau măcar unul din satele vecine: Vaidei (unde s-a născut „vărul Niche” – Ioanichie Olteanu), Pârloage și altele. Într-o pagină din volumul *Calea Târgului*, intitulată *Pietre de hotar*, o întregă listă, nu scurtă, de toponime e prinsă în rime: „Pripon, la Cruce, Drumul Țării, pe Calea Târgului, apoi / Între Gruiete, Peste Vale, Boticășăști, Din-deal-în-jos, / La Gura Turzii, După Dâlmă, pe Continit, la Buturoi, / În Râtul Limpede, Chicuiul, la Corn, pe Ghergheleu, în Dos, / Zăpodea, Gura Pojorâții, la Sat, pe Coastă, la Hodăi, / Între-Cărări, pe Hici, pe Coasta Oroilui, Între-Răzoare, / Pârloage, Togul, Calea Morii, Grochile, Turdea, la Căstăi, / Fântâna Boilor, pe Dealul Căpușului, în Zăcătoare, / Pârâul Brețului, la Moară, pe Coasta Turzii, în Rupturi, / Pe Calea Bunii, Stăuina, în Boronești, în Poderei, / La Sântirim, în Fundul Turzii, la Iclânzul, la Sărături, / În Stegea, După Curmătură, pe Vale, Petea și Vaidei.” Efectul liric sporește atunci când toponimelor le sunt asociate nume ale unor oameni care nu mai sunt: „Pe coastă, drumul duce spre nu mai știu ce târg. / Ogrăzi tăcute. Prunii bătrâni, cu prune-n pârg. / Nici nu mai știu, cu ani să-i număr, sau cu ore? / Moraru-i dus, și Chianu din Rât, și tetea Gore. / De-a lui Miron, nu-i nimeni. La Baci și la Crețu, / Ogrăzi pustii prin care s-a putrezit nutrețu'. / De Toma, nici poveste. La Vestru, casa goală. / Dinsus, o hâitură. Cândva era o școală. / De-a lui Chirilă, vântu'. De-a lui Luchian, pârloagă. / De Soanea de-aș mai spune, aș arăta-ntr-o doagă.”

Evoluând, cu timpul, de la obiectiv la tot mai subiectiv, de la rural la tot mai urban, de la natură la tot mai multă cultură, creația poetului cu nume istoric a urmat acest traseu fără discontinuități, fără rupturi între etape, fără a-și înstrăina vreuna dintre particularitățile inițiale, păstrându-și-le pe toate, redimensionându-le și adăugându-le noi caractere individualizante.

Cât privește sorgintea lirismului, acesta emană, ca în culegerile mai vechi ale autorului, din iubirea pentru spațiul național, îndeosebi central ardelean, pentru trecutul lui, pentru valorile spirituale caracteristice; însă, în volumele *Cât a trecut* și *Vitraliu*, sentimentul patriotic se declară de regulă mai subtil, mai puțin explicit, ponderea tematică având-o simțăminte

generate de conștiința condiției omenești individuale, în speță de conștiința efemerității, ca om, și a insului creator. Confesiunile poetului *senect* destăinuie depresii, anxietăți, degradare biologică, epuizarea funcțiilor vitale, dezamăgiri, îndoieli, oboseală, fatalitatea însingurării, certitudinea că vine „aia”, că nu mai e mult până la „podul de vamă”. „Tot mai mult” trupul se aseamănă cu „o pânză-n destrămare”. „Cămătar”, timpul ia omului trecător „dobânda fiecărei clipe” și în jurul acestuia țipă „păsări-cobe”, „îngerii bezmetici” îl prind pentru „a-i pune sufletu-n cântar”.

În conținuturi, piesele, indiferent dacă sunt integrate în cicluri sau dispersate în toate volumele, nu prea diferă, însă faptul ca atare de a fi grupate, multe dintre ele, pe diferite categorii relevă preocuparea autorului de a experimenta cât mai multe formule, eventual oricâte se pot imagina. În fiecare culegere există versuri de variate facturi tradiționale, de la cele extrem de scurte (patru și șase silabe), multe de rezonanță blagiană („Ia-le cum vin, / relele, bunele! / Unde se duc / apele, dunele?”), la cele de paisprezece silabe, cu tonalități din Arghezi, Pillat, Fundoianu („Când urma de zăpadă pe șanțuri se topise, -ț' / Dezvăluî pământul ca-n foi de Letopiseț / Și numărai cum râuri minuscule se mișcă / Pân' ajungeau să-nvârtă la margini o morișcă”), și la unele și mai lungi, de optsprezece silabe: „Cine-ar mai fi să-și piardă noaptea, nimicuri zgâriind pe file / Să pomenească-acele locuri și să le-nvie în cuvânt?” Numeroase sunt poeziile în formă fixă (sonete, rondeluri), și nu sunt puține nici cele construite în versuri albe, tot atât de melodioase precum cele rimate: „Când vei fi dus de unde nu se-ntoarce / Nimic din tot ce-i dat să fie dus, / Vei fi mai mult ori mai puțin, în totul, / Materie pe care, singur, încă / O pun în cumpănă, cât încă-s viu...” Ion Horea nu omite să experimenteze și metrul antic, precum în *Elegie romană*: „Piața Spaniei. Cobor dintre stepe călcate de Sciți / umbros în luminile Sudului, întors din exiluri ovide.” La antipodul acestor versuri foarte lungi stau scurtisime haikuuri („ciocănitorea pe cumpănă / și cucul departe / îmi numără anii”) și improvizații gnomiche („Viața-i ca trestia / peste băltoaca / lumii acestia / când bate toaca”). Formulele de tip clasic fiind contracarate, în literatura universală, la extrema opusă, de experiențe ultramoderne ale negării tuturor normelor, ale anarhiei pe toată linia, Ion Horea, ca român imparțial, nu le trece cu vederea nici pe acestea. Experimentează și, bunăoară, alogisme de speță dadaistă: „prin sângele meu trece ochiul lui Dumnezeu / prin ciumafoaie / dintre cele două războaie / în pivniță / umblă după coropișniță / în brusture / cată să-l usture / își împlântă cormana / în via de la Comana” (*Bătaia cu aur*).

Virtuoz al expresiei, de la început, Ion Horea a obținut, în continuare, tot mai relevante izbânzi în acest sens, cu fiecare nou volum încredințând tiparului, constant, versuri de remarcabil efect pictural și de o fluentă melică

impecabilă, individualizată lexical, intermitent, prin termeni regionali plasați cu abilitate, prin rime rare și rarissime, unele acrobatice, prin parafrazări și citate din poeți feluriți, cele din Eminescu dând contextului o patină suavă și, uneori, o duioșie oarecum jovială. Pentru exemplificare, s-ar putea transcrie cuvinte și formulări din cele peste treizeci de volume. Asemenea semnalări nu epuizează caracterizarea estetică, însă învederează continua rafinare a mijloacelor unui meșteșugar al stihului ce nu mai are de învins, în actul profesional, nicio dificultate. Ai zice, traversându-i cărțile, că Ion Horea scrie cum respiră, că orice ar da să spună devine, ca odinioară la Ovidiu, vers.

Iată unul dintre volumele recent apărute, *Gravuri* (2013). Compus din trei cicluri, acesta reunește, în primul, *Jurnal*, poezii de factura sonetului, însă nu sonete în stricta accepție a termenului, căci versurile, deca- și endecasilabice, nerimate, sunt în număr de doar zece, nu paisprezece, și în loc să formeze câte două catrene și două terține, întocmesc o singură strofă. Bucățile sunt dispuse în duete, prima din fiecare duet purtând drept titlu o dată calendaristică (*1 noiembrie 2010, 13 octombrie 2011, 12 noiembrie 2011* etc.), a doua intitulându-se invariabil *Adaos*. Niciuna nu compune echivalentul literar perfect al gravurii propriu-zise, gen al graficii; toate sunt poeme de atmosferă autumnală, de reculegere, de memorări evanescente, cu efluvii de melancolie, pe alocuri cu vagi unduiri de tonalitate argheziană elegiacă („Ajungi pe-un drum, te-ntrebi, dar unde duce? / Apoi, la țărniș, dar vadul, unde-i vadul? / Apoi, prin vad, ce lume-o fi dincolo?”), așadar liricizări de speță simbolistă (nu parnasiană, cum s-ar putea deduce din titlul volumului), incluzând vibrații romantice, preromantice și neoromantice: „E-un timp de-nnegurări și de clopotniți, / Uitat în bronzul clopotelor mute. / Un timp care mă-ndeamnă, de la margini, / Să-mi caut locul meu către-nsurare. / Nu mai aștept și nu mai știu ce-i graba / Cât omul meu nu-i cine să-l aștepte, / Rămas ca nucul desfrunzit, pe coastă, / Ori ca Iisus, pe-o tablă ruginită. / Noiembrie, pândire de omături / Pe urmele arsurilor de brumă.” Succesiunea zilelor indică, la nivel individual, regresia, involuția, degradarea. Conștientizarea acestui fapt omenesc devine deosebit de acută toamna, și chiar dacă sursa anxietăților din *Jurnal* nu ar fi explicit indicată („...Îmbătrânim / Și nu știm încă ce ne mai așteaptă”), acestea tot ni s-ar transmite, cu aceeași intensitate, din aproape fiecare poem. Bunăoară din acesta: „Cuvântul tău nu-i cel de la-nceputuri / Și nu va fi nici cel mai de pe urmă. / Ce stranii crengi, ca șerpii, dau grădinii / Sub ceață, încălcite înțelesuri. / Nici frunză clătinată, nici, pe vârfuri, / Târziu, să mai răsară vreo gutuie. / În amintire doar. Adu-ți aminte. / S-aude vorbă dinspre drumul țării. / Atâta-i tot? Ori mai rămâne ceva? / Rămâi ce ești. E-un vis. Închide poarta!”

Profund interiorizate, elementele de peisaj, atmosfera, cadrul existențial intim sunt, în cele douăzeci și opt de poeme, mai cu seamă de mediu rural ardelean. Consecutivă, recurgerea, pentru compunerea lor, la provincialisme, la toponime transcarpatice se dovedește o procedare eficace estetic: „Te-apleci asupra ta ca peste-o vatră / Către-nserare, răscolind cenușa, / Câtând o pâlpâire de jăratric / Din cât a ars, o mână de găteje, / Sub grinzi de alte focuri afumate”; „Acesta-i timpul meu de rugăciune. / Mă rog de drum, de iarbă, de cărare, / De pir, de *ciucălăi* și de fasole, / De *fâșcă*, de răzoare și de lut”. Abandonat reveriei, poetul re trăiește ciudat, cu distorsionări de felul celor din vis, emoții pseudo-cinegetice („O zi de vânatoare-n care tu ești, / Pe rând, și vânătorul, și vânatul”), se revede paznic, în copilărie, al unei vii paradisiace („Pe vremea asta mai păzeam la vie. / Ceasla și Coarnă, Riesling, Afuzăli / Ciudate nume scrise-n coasta Petii”), îi pare că aude zvonuri și glasuri stinse de mult („Aud un fluierat pe drumul țării / Ori parcă strigă cineva la poartă / Și nu mai știu la cine latră câinii”) și își amintește, cum, la cină, „Pe-o laviță, lângă perete-n umbră, / Stătea, pe vremuri, însuși Dumnezeu”.

Imaginilor de tărâm rural transilvan, le succed în *Jurnal* priveliști ale unor cartiere bucureștene cu tentă de patriarhalitate: Podul Basarab, prin care accezi acolo unde „a fost cândva / O faimă a industriei române”, Ferentari, în care „parc-ai răsfoi *Țiganiada*”, ori Cotroceni, unde... „anunță cornul lunii / Cum că-ai ajuns în tabăra lui Tudor”.

Al doilea ciclu, deși preia titlul întregii cărți, grupează, totuși, puține „gravuri”, piesele componente fiind mai ales miniaturi și, în genere, poezii scurte, de mod experimental, de grațioasă virtuozitate. În contrast cu acestea, în al treilea ciclu, *Lespezi*, se desfășoară texte de câte o pagină, și mai mult, în versuri largi, adecvate proporțional dimensiunilor spațiale străbătute de poet în „mirifice Transilvanii”, în peisaje metropolitane (Vasile Lascăr, Piața Rosetti, Popa Tatu, Matache, Polizu, Gara de Nord, Griviței etc.) și pe alte meleaguri ancestrale, inclusiv pe malurile Prutului. Acele locuri sunt sfințite, pentru evocator, de oamenii ridicați de acolo sau stabiliți în unele dintre ele, onomastic. Undeva, „dinspre Chei către Vergului”, „prin vechii Dudești”, către Poșta Vitan, poetul aude, în uruitul roților de tramvai, anunțul: „Urmează stația Octavian Goga.” Anunț povocator de elevație extatică: „Și dintr-odată, ca de-un miracol se clătinară în mine / Plopii și nucii, în zărania anilor, tot mai amarilor, / Cu jalea Ardealului, dinspre Sibii, în uluiri carpătine.” Altă dată, în apropiere de Călărași, îi apare, „ca din zariște”, „numele lăcrimat” al lui Lucian Blaga.

Poate cea mai sensibilizantă poezie din ciclu, și din întregul volum, este *Elegie la Prut*, plină de melosul cadențelor din *Pe Argeș în sus*: „Sunt locuri depărtate ca un ecou prelung / Pe unde, dus pe gânduri, aș vrea să mai

ajung. / Cum am rămas pe malul înalt, nici nu mai știu. / Atâta știu, că totul mi se părea târziu / Și pentru mine, totul a fost doar începutul. / Eram la Prut, spre seară, eram doar eu și Prutul. / Încolo, Basarabii, Bugeacuri, Bucovine, / Și maluri după maluri se prăbușeau în mine. / Un clopot, peste ape, mai stins și tot mai rar / Înflora tăcerea de peisaj lunar.”

Într-un chip asemănător celui din *Pe Argeș în sus*, elegia lui Ion Horea asociază afectiv nu doar oameni din timpuri diferite, ci și țărâmuri diferite ale geografiei patriei: „Am stat într-o visare nici nu știu câte ore / Cătând, prin ceața rară, la satul lui Grigore, / Și-alături, la Miorcanii și casa lui Pillat. / Se desena o țară, cu ei, în lung și-n lat, / Din Prutul prins în luncă la Nistrul presupus, / Pe Mureș mai la vale, pe Argeș mai însus, / Și se-ntâlneau sub vremuri – foșneau la drumuri plopii – / Cu mama lui Vieru, „«bunica-mi Calyopi»... [...] Cu norii duși de nu știi ce vânt peste Vaidei, / Mă pomenesc deodată spunând, Miorcanii mei!”

Profund patriotică, lirica lui Ion Horea include, cum se vede, și o delicată poezie a prieteniei.

Poet fascinat atât de lumea reală, cât și de cea a cărților, Ion Horea „locuiește”, de o vreme, mai mult în a doua. Cultivator, în ambele, al versului impecabil, el îl realizează, în ultimii ani, într-o formă neoclasică de un aspect mai modern decât al celei preponderente anterior: de ținută mai curând neoromantică în stilul tradiționalist românesc. Autorul *Coloanei în amiază* a devenit, în creația sa din deceniul al nouălea, mai subiectiv, mai interiorizat, solicitat de problematica umană eternă, ros de sentimentul involuției biologice sub acțiunea devoratoare a timpului. Percepând semne că „aia vine”, traversează neliniști și melancolii, își pune întrebări fără răspuns. Meditativ și interogativ, lirismul e potențat, în cele mai vibrante poezii ale sale, de o notă elegiacă: „O, trup al meu, ești tu acel ce vede / Ori eu, prin tine-ncerc să aflu totul, / Surprins de nu știu cine, să ajung / În nu știu care parte, până unde? / Dar cum va fi când vom rămâne singuri / Prin întuneric, unul fără altul?” Asemenea stări de conștiință sunt, cu siguranță, produsul unor reculegeri ce trezesc și sensibilitatea religioasă, atestată, în poezia lui Ion Horea, de „psalmi”, „rugăciuni”, „mărturisiri”, „ectenii”. Asemenea specii de poezie religioasă apar în mai multe culegeri, una, din 2011, *Psalmi și rugăciuni*, fiindu-le consacrată în întregime.

În ansamblu considerată, opera poetică a lui Ion Horea excelează prin omogenitate. Aceleași caractere individualizante, de la *Poezii* (1956) la *Vitrăliu* (2016). Omogenitatea de stil, de viziune, de atitudine lirică nu exclude evoluția. Rostirea poetică a lui Ion Horea a evoluat, natural, în decursul deceniilor, însă nu în sensul unor prefaceri substanțiale, al traversării unor etape, ci în acela al permanentei îmbogățiri și înfrățeziri a limbajului, al sporirii rafinamentului artistic.

Poet, în primul rând, al iubirii de poezie, pe care o vede realizată suprem în versul regulat (chiar dacă intermitent a recurs și la versul liber, ba și la cel alb, în primul ciclu, *Cernerii*, din *Rătăcirii*), Ion Horea a cultivat, preferențial, cu perseverență, toată viața, asemenea lui Ion Pillat, „sfintele silabe cu rimă și cenzură”, experimentând cam toate tipurile europene de versificație, asumându-și rigorile fiecăruia, încercând, spre a le învinge, toate dificultățile. Volumul *Rătăcirii* include sonete și rondeluri; în *Cât a trecut* rondelurile și sonetele formează cicluri. Adoptarea însă de către poet a indiferent căror reguli nu determină permanent aplicarea lor strictă. Poetul își permite, uneori, ieșiri din tipare, „rătăcirii”: nu din comoditate, ci pentru variație, pentru evitarea dicției monocorde, a rigidității, a verbozității automate. Orice sistem prozodic ar adopta, el adaptează unele dintre cerințele de natură tehnică ritmului afectiv de moment: lungește sau scurtează stihul, fără a modifica, în cazul formelor fixe, și structura strofică. Versurile rondelurilor din *Cât a trecut* sunt, în majoritate, de construcție canonică, integrând opt și nouă silabe, unele însă au doar șase sau cinci, ca, de exemplu, *Lumea-i o mare*: „Lumea-i o mare / Necunoscută, / Valuri amare, / Zări de cucută.” Versul scurt, de rezonanță blagiană, apare și în poezii de altă factură, mai obișnuită, precum (în *Rătăcirii*) *O nălucire*: „Bănuî cuvintele / dinspre pustie / și dinainte le / vezi pe hârtie // ca o ciudată / Fata Morgana, / eterna față, / ea, suverana.” Ceea ce, indiferent de factură, viabilizează versul sunt, întotdeauna, perfectă corectitudine, incoruptibila fluentă melică.

Făuritor, uneori, de imagini memorabile („șubrezi”, anii par „bostani rămași după cules”; într-o vară secetoasă, pământul e „ars ca o lipie / Sub crucea zilei care stă să fiarbă”), autorul *Gravuri-lor* (2013) se distinge, de departe, și în noile sale cărți, ca în toate cele precedente, în special prin efectele de ordin acustic ale unora dintre procedările sale constante.

Indiferent însă de mijloacele expresive, poezia este pentru Ion Horea singurul mod acceptabil de a exista, condiția *sine qua non* a existenței. „Știu – își spune el – e-n pustiu / văd, e-n zadar, / și, totuși scriu / mai des, mai rar”; „În fața colii albe de hârtie / Mă-nchipui fericit și mai exult / De cât mi-e dat să văd și să ascult / Oricât mai cred că se mai poate scrie”. Filosofic, biografia lui Ion Horea nu ar putea fi mai exact rezumată lapidar decât prin parafrazarea autodefiniției lui Descartes: „*Scribo ergo sum.*”

Dumitru Micu

SUMAR

INTRODUCERE	5
NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI	17

CALEA TÂRGULUI (2010)

FILĂ DE JURNAL	21
DE LA DRUM	22
CRONICA NOPTILOR	23
DE PESTE VALE	24
PIETRE DE HOTAR	25
UNEORI	26
ELEGIE	27
FILĂ DE JURNAL	28
VEDENIE	29
SEMNE	30

PSALMI ȘI RUGĂCIUNI (2011)

AFARĂ-I VÂNT ȘI PLOAIE	33
DEZLEAGĂ-MI, DOAMNE, GÂNDUL... ..	34
DE LA TINE, DOAMNE... ..	35
MAI DĂ-MI ȘI-N NOAPTEA ASTA... ..	36
CUI SĂ MĂ ROG... ..	37
DAR TE-AM CULES DIN VORBE... ..	38
ȘI DACĂ NE-AM CUNOAȘTE BINE... ..	39
SĂ MĂ ROG ÎN SEARA ASTA... ..	40
DOAMNE, DE PE CĂRȚI ȘI CRONICI... ..	41
DOAMNE, FAȚA CASEI TALE... ..	42

SCRIBUL (2011)

PSALM	45
MEMENTO	46
REMEMBER	47
VERSETE	48
FILĂ	49
ÎNTREBĂRI	50
DEMULT	51
HALUCINAȚII	52
SCRIBUL	53
PIA	55

RONDELURI (2012)

O RUGĂCIUNE-I LUCRUL MEU	59
AJUNGE-VOI OARE	60
UN PUMN DE ȚĂRÂNĂ	61
ȘI GÂNDUL, MĂ-NTREB UNEORI	62
ÎNTR-O PRIVIȚĂ-I DESTUL	63
O SĂ LAȘI MOȘTENIRE URMAȘILOR TĂI	64
DE LA O ZI LA ALTA NE CÂRPIM	65
GRAURI TREC ÎN STOLURI DESE	66
RONDELURILE MELE ARD	67
ADUNI, ADUNI HÂRTII PESTE HÂRTII	68

GRAVURI (2013)

EVANGHELIA DUPĂ...	71
DIATĂ	72
SUNT TRIST...	73
CROCHIU	74
LESPEDE	75

RĂZOR	76
ISPITA	77
ITINERARII	78
HĂLĂDUIRI	79
COTIDIANĂ	80
ELEGIE LA PRUT	81

RĂTĂCIRI (2014)

XXX (VAI, TRUP AL MEU...)	85
XXX (ȘI TOT MAI MULT...)	86
XXX (O, TRUP AL MEU...)	87
XXX (ȘI CÂND VA FI...)	88
XXX (DAR CE SUNT EU...)	89
XXX (AȘA, CA DIN SENIN...)	90
XXX (DUPĂ OJINĂ...)	91
XXX (CIUDATE LICĂRIRI...)	92
XXX (SĂ NE JUCĂM?...)	93
XXX (SĂ ZBORI ÎN UNIVERS?...)	94
XXX (AI FOST FĂCUT...)	95
XXX (SĂ-MI AMINTESC...)	96
XXX (VAI, TOT MAI RAR...)	97
XXX (COPILUL DOARME...)	98
CUM TREC	99
FILĂ DE JURNAL	100

CÂT A TRECUT (2015)

REMEMBER	103
ECTENIE	105
MESERIE	106
UN VIS	107
SONET	108

AEXEGI MONUMENTUM	109
FILĂ DE JURNAL	110

VITRALIU (2016)

XXX (CU CINE SĂ MĂ-NCAIER?...)	113
XXX (NICI N-A-NCEPUT...)	114
XXX (CASTANII DIN TUILERIES)	115
XXX (PRIN COLENTINA LA OBOR)	116
XXX (NU POT ADUCE...)	117
XXX (PIERÌ ŞI NUCUL MEU...)	118
XXX (NICI NU EXULȚI...)	119
XXX (E TIMPUL SĂ TE-ADUNI...)	120
XXX (DIN CAIER...)	121
XXX (ZBORUL DE GRAURI...)	122
XXX (DAR NU MAI SUNT...)	123
XXX (POATE CĂ-I TIMPUL...)	124
XXX (CÂND IAU ÎN MÂNĂ...)	125
XXX (NU TE-NDOI!...)	126
XXX (CÂND VEI FI DUS...)	127
XXX (CÂT AR MAI FI...)	128
XXX (NE ÎNECĂM...)	129
XXX (CULEGEȚI VOI...)	130
XXX (ŞI CÂND VA FI...)	131
XXX (CU MINE SE APRINDE...)	132
PALIMPSEST	133
AŞA-NCEPU	134
CARUL	135
XXX (DE LA O ZI LA ALTA...)	136
XXX (DE CE SE-NCRÂNCENAU...)	137
XXX (CÂND Scriu...)	138
XXX (DIN COAJA PLOPULUI...)	139

REFERINȚE CRITICE	141
– Nicolae Manolescu – <i>Filiera ardeleană</i>	141
– Iulian Boldea – <i>Caligrafiiile memoriei</i>	142
– Ion Pop – <i>Un neotradiționalist: Ion Horea</i>	142
– Ion Dodu-Bălan – <i>Ion Horea și poezia-n formă fixă</i>	143
– Cosmin Ciotloș – <i>Un cântec încăpător precum...</i>	144
– Alexandru Dumitriu – <i>Jurnal de gravuri în lespezi</i>	145
– Cornel Ungureanu – <i>Despre Ion Horea: Călinescu, Negoitescu și Ioanichie Olteanu</i>	146
– Ioan Moldovan – <i>Ion Horea...</i>	149
– Dan Cristea – <i>Lecturi de decembrie</i>	150
– Marta Petreu – <i>Transilvania cu pruni și-acăți</i>	151
– Irina Petraș – <i>Farmecul îngemănării</i>	151
– Geo Vasile – <i>Nașterea unui vers</i>	153
– Gheorghe Grigurcu – <i>Un ultim mohican</i>	154
– Daniel Cristea-Enache – <i>Un drum de țară</i>	155
– Răzvan Voncu – <i>Melancolii suav-întunecate</i>	155
– Ion Brad – <i>Un vitraliu în culori vii</i>	156